

UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU”

ȘCOALA DOCTORALĂ

***GENOCIDUL ȘI TRATAMENTELE NEOMENOASE –
INFRAȚIUNI CARE ADUC ATINGERE VALORILOR
FUNDAMENTALE PROTEJATE DE DREPTUL INTERNAȚIONAL***

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator științific:

Profesor Universitar Doctor

VASILE DOBRINOIU

Doctorand:

ALINA DUMITRAȘCU

BUCUREȘTI

2010

CUPRINS

INTRODUCERE

CAPITOLUL I - PROTECȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI ÎN SISTEMUL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE - ASPECTE RELEVANTE PENTRU ANALIZA INFRAȚIUNILOR DE GENOCID ȘI TRATAMENTE NEOMENOASE

Secțiunea I. Ansamblul normativ

- 1.1. Carta Națiunilor Unite
- 1.2. Declarația Universală a Drepturilor Omului
- 1.3. Instrumente juridice cu caracter special elaborate și adoptate de Adunarea Generală a ONU
 - 1.3.1. Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid
 - 1.3.2. Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante
 - 1.3.3. Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și crimelor împotriva umanității

Secțiunea II. Curtea Internațională de Justiție (CIJ) - organ jurisdicțional al ONU

- 2.1. Aspecte teoretice
- 2.2. Aspecte privind Hotărârea Curții Internaționale de Justiție în cauza Bosnia și Herțegovina c. Serbia privind aplicarea Convenției pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid, pronunțată la 26 februarie 2007

CAPITOLUL II - PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI PRIN MECANISME DE DREPT INTERNAȚIONAL UMANITAR - ASPECTE RELEVANTE PENTRU ANALIZA INFRAȚIUNILOR DE GENOCID ȘI TRATAMENTE NEOMENOASE

Secțiunea I. Conceptul, evoluția și rolul dreptului internațional umanitar

Secțiunea II. Trăsăturile dreptului internațional umanitar

- 2.1. Obiectul dreptului internațional umanitar
- 2.2. Subiectele dreptului internațional umanitar

Secțiunea III. Categoriile de persoane și de bunuri protejate de dreptul internațional umanitar

- 3.1. Persoane protejate
- 3.2. Bunuri protejate

Secțiunea IV. Metode și mijloace de război interzise de dreptul internațional umanitar

Secțiunea V. Răspunderea pentru nerespectarea dreptului internațional umanitar

Secțiunea VI. Uniunea Europeană și dreptul internațional umanitar

Secțiunea VII. Promovarea dreptului internațional umanitar în România

Secțiunea VIII. Evaluarea eficienței instrumentelor de drept internațional umanitar la începutul secolului XXI

CAPITOLUL III - ANALIZA INFRAȚIUNII DE GENOCID

- 1.1. Noțiune
- 1.2. Condiții preexistente
 - 1.2.1. Obiectul infracțiunii
 - 1.2.2. Subiecții infracțiunii
 - 1.2.3. Timpul și locul săvârșirii infracțiunii
- 1.3. Latura obiectivă
 - 1.3.1. Elementul material
 - 1.3.2. Urmarea imediată
 - 1.3.3. Legătura de cauzalitate
- 1.4. Latura subiectivă
- 1.5. Forme și modalități
- 1.6. Sancționarea și aspecte procesuale
- 1.7. Considerente asupra genocidului în practica judiciară română aferentă evenimentelor din decembrie 1989

CAPITOLUL IV - ANALIZA INFRAȚIUNII DE TRATAMENTE NEOMENOASE

- 1.1. Noțiune
- 1.2. Condiții preexistente
 - 1.2.1. Obiectul infracțiunii
 - 1.2.2. Subiecții infracțiunii
 - 1.2.3. Timpul și locul săvârșirii infracțiunii
- 1.3. Latura obiectivă
 - 1.3.1. Elementul material
 - 1.3.2. Urmarea imediată
 - 1.3.3. Legătura de cauzalitate
- 1.4. Latura subiectivă
- 1.5. Forme și modalități
- 1.6. Sancționarea și aspecte procesuale

CAPITOLUL V - INFRAȚIUNILE DE GENOCID ȘI TRATAMENTE NEOMENOASE – ASPECTE RELEVANTE CONFORM NOULUI COD PENAL, A DREPTULUI COMPARAT ȘI A PSIHO-SOCIOLOGIEI

Secțiunea I. Infrațiunile de genocid și tratamente neomenoase conform Noului Cod penal

Secțiunea II. Elemente de drept comparat

Secțiunea III. Comportamentul agresiv uman în direcția războiului – repere psiho-sociologice și de etologie umană

CAPITOLUL VI - JURISDICȚIA INTERNAȚIONALĂ PENALĂ

Secțiunea I. Jurisdicțiile internaționale penale ad-hoc

- 1.1. Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg
- 1.2. Tribunalul Militar Internațional de la Tokio
- 1.3. Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie
- 1.4. Tribunalul Penal Internațional pentru Ruanda

Secțiunea II. Jurisdicția internațională penală permanentă – Curtea Penală Internațională

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE *LEGE FERENDA*

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

De-a lungul istoriei, omenirea a cunoscut efectele tragice a două conflagrații mondiale care au ucis viețile a milioane de oameni.

Războaiele, revoluțiile, revoltele, unele acte inumane care au continuat și după încheierea acestor războaie și care se manifestă în anumite regiuni ale globului și în prezent au condus la necesitatea existenței unei politici coordonate și concordante la nivel internațional, dublate de elaborarea și aplicarea unor instrumente juridice cu valoare de universalitate necesare consacării întregului mănunchi de drepturi fundamentale ale omului, astfel încât să se prevină repetarea acestor evenimente intolerabile.

Problematica celor mai grave infracțiuni internaționale comise în istoria omenirii, a demersurilor politico-juridice realizate de state pentru prevenirea comiterii acestora și a justiției internaționale a fost dezbătută fragmentar de-a lungul timpului de către nenumărați autori fără a se încerca însă o prezentare interdependentă a întregului ansamblu de elementele care converg la realizarea acestora: războiul, politica, psiho-sociologia, etologia umană, drepturile omului, dreptul umanitar, dreptul internațional penal, justiția internațională și, cu precădere, justiția penală internațională.

Subiectul vast și complex din punct de vedere penal abordat în teza intitulată „Genocidul și Tratamentele neomenoase – infracțiuni care aduc atingere valorilor fundamentale protejate de dreptul internațional” nu poate fi analizat fără raportarea la domeniul dreptului internațional penal, dreptului umanitar, dreptul internațional al drepturilor omului, dreptului internațional public și a altor ramuri de drept incidente, fiind vorba despre încălcări grave ale obligațiilor care decurg din norme imperative ale dreptului internațional.

Așadar, abordarea unui asemenea subiect prezintă fără îndoială un interes deosebit pe plan științific, contribuind la clarificarea mai multor aspecte privind infracțiunile de genocid și tratamentele neomenoase, accentul fiind pus pe legislația și doctrina de drept penal și pe jurisprudența instanțelor internaționale.

Obiectul cercetării îl constituie analiza instrumentelor juridice internaționale și a legislației naționale care reglementează genocidul, infracțiunile împotriva umanității și infracțiunile de război, în ansamblul acestora, vizându-se *stricto sensu* examinarea în detaliu a celor două infracțiuni de genocid și de tratamente neomenoase.

Originalitatea și inovația științifică a lucrării rezidă din modalitatea de abordare a cercetării celor două infracțiuni atât din prisma interdisciplinarității, a interferenței și a interconexiunilor dintre domeniile de drept incidente, cât și prin identificarea unui factor coagulant, unificator – justiția internațională și mecanismele care o pun în acțiune.

Cele șase capitole care alcătuiesc teza examinează minuțios geneza, evoluția juridică și conținutul legal al conceptelor de genocid, infracțiuni contra umanității și infracțiuni de război, raportat la prevederile legislației internaționale și a celei naționale, la aspectele doctrinare, precum și la practica organelor jurisdicționale internaționale.

Cu privire la acest ultim aspect, sunt invocate considerente din jurisprudența Curții Internaționale de Justiție, a Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg și Tokio, a Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie și Ruanda și a Curții Penale Internaționale, fiind evidențiat avantajul soluționării diferendelor pe calea jurisdicției internaționale care elimină radical rolul argumentelor politice.

Pe parcursul întregii teze se urmărește definirea clară a noțiunilor juridice și evidențierea distincției între infracțiunea de genocid, infracțiunile contra umanității și infracțiunile de război - „crime internaționale”, cum sunt denumite generic în doctrina de specialitate, care prezintă numeroase deosebiri dar și similitudini și interferențe, mergând uneori până la identitate de formulare și interdependențe care fac dificilă departajarea acestora și asigurarea unei configurații juridice proprii fiecăreia.

Din întreg cuprinsul tezei se desprinde concluzia că analizarea mecanismelor prin care se înfăptuiește justiția penală internațională este necesară întrucât constituie o formă extrem de importantă a aplicării dreptului internațional penal, în mod indirect, forurile jurisdicționale aducându-și o contribuție extrem de importantă la crearea normelor internaționale penale.

În considerarea celor menționate, fără a-și propune să epuizeze toate problemele ridicate de aceste infracțiuni, teza reprezintă o analiză detaliată a ansamblului de elemente care converg la realizarea genocidului și a tratamentelor neomenoase, deschizând noi căi de reflecție asupra acestora.

CAPITOLUL I. – PROTECȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI ÎN SISTEMUL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE - ASPECTE RELEVANTE PENTRU ANALIZA INFRAȚIUNILOR DE GENOCID ȘI TRATAMENTE NEOMENOASE

Pornind de la cuvintele fostului Secretar General al Organizației Națiunilor Unite, Boutros Boutros-Ghali care în raportul său prezentat sesiunii a 47-a a Adunării Generale a Națiunilor Unite din 1992 spunea că „respectarea drepturilor omului este, în mod evident, un factor important de menținere a păcii și securității internaționale și de dezvoltare socio-economică. Respectul pentru drepturile omului nu este numai o componentă esențială, ci și condiția sine qua non a dezvoltării durabile”, primul capitol al tezei examinează anumite aspecte relevante privind protecția universală a drepturilor omului în sistemul Organizației Națiunilor Unite.

Procesul de cristalizare și de afirmare a conceptului de drepturi fundamentale ale omului și-a găsit încununarea prin adoptarea unui ansamblu de reglementări internaționale unanim recunoscute de comunitatea internațională, după încheierea celui de-al doilea război mondial, sub impulsul dezvoltării atrocităților naziste, când s-au creat premisele unei noi ordini internaționale, având ca principal scop asigurarea libertății și păcii în lume, precum și promovarea și protecția drepturilor omului devenite un fenomen juridic de importanță necontestată.

Primul instrument juridic analizat în cadrul tezei este *Carta Națiunilor Unite* - „*Carta ONU*”, semnată la 26 iunie 1945, la San Francisco - act care consacră pentru întâia oară protecția drepturilor omului la nivel internațional și demararea unirii forțelor pentru menținerea păcii și securității internaționale, asumându-și astfel „marele merit de a fi introdus drepturile omului în ordinea internațională”¹.

Principiile Cartei ONU constituie norme de drept internațional *jus cogens*², exprimate în chiar preambulul acesteia, norme care, din punct de vedere al autorității lor, au caracter imperativ și nu permit derogări, sub sancțiunea nulității acordurilor care ar cuprinde prevederi contrare.

¹ Bianca Selejan-Guțan, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 7.

² Art. 53 din Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor (1969) definește conceptul de *jus cogens* astfel: „în înțelesul prezentei convenții, o normă imperativă a dreptului internațional general este o normă acceptată și recunoscută de comunitatea internațională a statelor în ansamblul său, ca o normă de la care nu este permisă nici o derogare și care nu poate fi modificată decât printr-o nouă normă a dreptului internațional general având același caracter”.

Carta ONU a creat o nouă filozofie a păcii, o nouă ordine mondială, o lume multipolară în care toate națiunile au dobândit sufragiul universal și egalitatea în drepturi, fiind create perspective de progres și civilizație, de coexistență și cooperare a tuturor statelor, în care confruntările, conflictele, animozitățile, disensiunile etnice, religioase, ideologice și culturale sunt prevenite, estompe și rezolvate, în mod democratic, prin mijloace pașnice.

Următorul document de mare prestigiu internațional pe planul protecției drepturilor omului, analizat la rândul său în cadrul tezei, îl constituie *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, proclamată și adoptată la Paris, prin Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 217/A/III din 10 decembrie 1948 - primul document internațional cu vocație de universalitate în acest domeniu.

Marcând momentul nașterii dreptului modern al drepturilor omului, Declarația a exercitat o influență considerabilă în întreaga lume și a permis să se încurajeze și să inspire, în cadrul Organizației Națiunilor Unite și pe plan regional, decizii internaționale de mare anvergură, care au antrenat crearea de noi reguli și obligații juridice³.

De la tribuna Organizației Națiunilor Unite, s-a afirmat că „genocidul este o negare la existență a unor întregi grupări umane, așa cum omuciderea este o negare a dreptului la viață al unei ființe umane individuale”, fiind necesar ca statele să fie încorsetate pentru a se abține de la orice acțiune de natură a periclita viața și securitatea membrilor cuprinși într-o anumite colectivitate.

Acest deziderat a propulsat una dintre cele mai importante inițiative legislative în dreptul internațional, constând în elaborarea și adoptarea de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite, prin Rezoluția 260/A (III) din 9 decembrie 1948, a *Convenției pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid* - primul și cel mai semnificativ pas al lumii civilizate, al comunității internaționale pe calea asigurării securității membrilor unor colectivități împotriva abuzurilor din partea puterii unor state, a protejării drepturilor fundamentale ale omului și a „penetrării armurii suveranității statale⁴”.

Definind-o ca infracțiune de sine stătătoare, Convenția a introdus genocidul în vocabularul juridic, îndepărtând rezervele gramaticale ridicate de etimologia sa și asigurând desprinderea de infracțiunile contra umanității și de cele de război.

³ *Activites de l'ONU dans le domain des droits de l'homme*, Nations Unies, New York, 1982, pag. 3

⁴ Gheorghe Diaconescu, *Genocidul*, Ed. Militară, 1991, p. 44.

România a aderat la Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid la 2 noiembrie 1950, prin Decretul nr. 236/1950, publicat în Buletinul Oficial nr. 110 din 2 decembrie 1950 și a reglementat în legislația proprie infracțiunea de genocid în anul 1960, prin completarea cu un nou articol a Codului penal în vigoare la acea dată.

Raportat la obligația statelor de a încuraja respectarea universală și efectivă a principiilor proclamate de Carta Națiunilor Unite, în anul 1984, a fost adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite, prin Rezoluția 39/46, *Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante*, instrument juridic analizat în cadrul primului capitol al tezei.

Scopul acestei convenții a constat în prevenirea și sancționarea oricărui act de tortură comis „de către un agent al autorității publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial, sau la instigare sau cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane”, în sensul Convenției, actul de tortură fiind definit ca „orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, de natură fizică sau psihică, în special cu scopul de a obține, de la această persoană sau de la o persoană terță, informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiune asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea”.

România a aderat la această Convenție la data de 9 octombrie 1990 prin Legea nr. 19/1990, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 112 din 10 octombrie 1990.

Având convingerea că pedepsirea efectivă a infracțiunii de genocid, a infracțiunilor contra umanității și a celor de război constituie un element important în prevenirea acestora și în protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, constatându-se că aplicarea în cazul acestora a regulilor dreptului intern ale fiecărui stat referitoare la prescripția pentru infracțiuni de drept comun împiedică urmărirea și pedepsirea persoanelor responsabile, Organizația Națiunilor Unite a decis afirmarea în dreptul internațional a „principiului imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității” precum și asigurarea aplicării universale a acestuia, adoptând la data de 26 noiembrie 1968, prin Rezoluția 2391 (XXIII), *Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității*.

Această Convenție se referă atât la prescripția răspunderii penale cât și la prescripția executării pedepselor aplicate, fiind ratificată de România la data de 29 iulie 1969, prin Decretul nr. 547/1969, publicat în Buletinul Oficial al României, Partea I, nr. 83 din 30 iulie 1969.

Față de cele precizate, rezultă că toți acești pași normativi realizați de Organizația Națiunilor Unite constituie fundamentul reglementării juridice a celor mai grave infracțiuni internaționale, între care genocidul și tratamentele neomenoase care fac obiectul analizei tezei de doctorat.

Aceasta este rațiunea pentru care primul capitol al tezei vizează analiza sistemului Națiunilor Unite de protecție generală și universală a drepturilor omului, nefiind vorba exclusiv despre o abordare teoretică ci, dimpotrivă, un accent deosebit fiind pus pe rolul și jurisprudența *Curții Internaționale de Justiție* de la Haga – organul judiciar principal al Națiunilor Unite, înființat în anul 1945.

Contribuția Curții Internaționale de Justiție este determinantă pentru întărirea rolului dreptului internațional în relațiile internaționale, jurisprudența acesteia servind ca linie directoare pentru comportamentul internațional⁵, motivat de faptul că, fără a crea norme noi asemeni unui legiuitor, conduce la clarificarea, rafinarea și interpretarea regulilor de drept raportat la circumstanțele contemporane.

Mai mult decât atât, organele însărcinate cu codificarea și dezvoltarea progresivă a dreptului internațional, cum este Comisia de Drept Internațional a Națiunilor Unite, invocă frecvent hotărârile Curții atunci când redactează proiectele de noi tratate, ceea ce conduce la concluzia că jurisprudența acestei instanțe întărește rolul dreptului internațional, contribuind la dezvoltarea acestuia.

Un exemplu în acest sens, evidențiat în cuprinsul tezei, datorită caracterului său recent și deosebit de important pentru dreptul și politica internațională este *Hotărârea Curții Internaționale de Justiție în cauza Bosnia și Herțegovina contra Serbiei privind aplicarea Convenției pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid, pronunțată la 26 februarie 2007* - fiind pentru prima dată în istorie când o instanță internațională s-a pronunțat asupra responsabilității unui stat pentru comiterea infracțiunii de genocid.

⁵ The International Court Of Justice, *Questions and Answers about the Principal Judicial Organ of the United Nations*, UN Department of Public Information, 2000, p. 59.

CAPITOLUL II. - PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI PRIN MECANISME DE DREPT INTERNAȚIONAL UMANITAR - ASPECTE RELEVANTE PENTRU ANALIZA INFRAȚIUNILOR DE GENOCID ȘI TRATAMENTE NEOMENOASE

Datorită complementarității și chiar tendinței de convergență a sistemelor juridice care vizează protecția persoanei, al doilea capitol al lucrării este destinat analizei mecanismelor de drept internațional umanitar prin intermediul cărora se asigură această protecție în timpul conflictelor armate.

În raportul dintre dreptul internațional al drepturilor omului și dreptul internațional umanitar se poate spune că primul este aspectul general iar cel de-al doilea specia, acesta din urmă fiind mult mai detaliat și adaptat specificului conflictelor armate, însă fiind influențat din ce în ce mai mult de cultura, filozofia și regulile dreptului internațional al drepturilor omului care au o sferă de cuprindere mult mai mare.

În cadrul acestui capitol este analizat conceptul, evoluția și rolul dreptului internațional umanitar constituind ansamblul de reguli care, din considerente de ordin umanitar, caută să limiteze efectele conflictelor armate, protejând acele persoane care nu participă sau care nu mai participă la ostilități și restricționând mijloacele precum și metodele de război⁶.

Sunt analizate elementele definiției ale infracțiunilor de război, astfel cum rezultă din cele patru Convenții de la Geneva din 1949, respectiv: Convenția I pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, Convenția a II-a pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare; Convenția a III-a privitoare la tratamentul prizonierilor de război și Convenția a IV-a privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război, precum și din cele două Protocoale Adiționale la acestea, respectiv: Protocolul I cu privire la protecția victimelor din conflictele armate internaționale și Protocolul al II-lea cu privire la protecția victimelor din conflictele armate fără caracter internațional.

⁶ Strategia națională a României de aplicare a dreptului internațional umanitar, aprobată prin Decizia primului-ministru nr. 298/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 871 din 20 decembrie 2007.

Aceste instrumente juridice sunt în vigoare și în prezent și enunță principii fundamentale de protejare și tratare umanitară în timpul conflictelor armate cu caracter internațional sau fără caracter internațional a populației civile, a răniților, bolnavilor, naufragiaților și prizonierilor de război, urmărind micșorarea urmărilor distructive ale războiului, diminuarea suferințelor pe care le cauzează și eliminarea pierderilor și pagubelor inutile, prin păstrarea sentimentului și atitudinii de omenie în timpul acestor acțiuni violente.

Lucrarea analizează categoriile de persoane și de bunuri protejate de dreptul internațional umanitar, precum și mijloacele de război interzise, fiind evidențiate principalele măsuri de răspundere internațională a statelor sau a organizațiilor internaționale pentru nerespectarea dreptului internațional umanitar.

O secțiune a acestui capitol vizează demersurile Uniunii Europene în domeniul dreptului internațional umanitar, statele membre convenind în cadrul Tratatului de la Bruxelles din 1948 ca în caz de agresiune armată pe continentul european să-și acorde asistență prin toate mijloacele de care dispun.

Includerea dreptului internațional umanitar în rândul obiectivelor Uniunii Europene a urmat un proces etapizat al cărui cadru de reprezentare a constituit-o Politica Externă și de Securitate Comună iar promovarea dreptului internațional umanitar la nivelul Uniunii Europene, implicarea politică, diplomatică și militară a Uniunii nu numai în asigurarea propriei securități dar și în aceea a continentului s-au materializat prin adoptarea la 16 martie 2000 a Rezoluției asupra susținerii Convențiilor de la Geneva din 1949 și a dreptului internațional umanitar.

Promovarea și aplicarea acestei ramuri de drept în România este analizată, la rândul său, într-o secțiune separată, procesul de implementare și difuzare a acestor norme juridice la nivel național fiind încetinit o îndelungă perioadă de timp datorită instituirii dictaturii comuniste, anul 1989 deschizând noi perspective repunerii în drepturi și promovării dreptului internațional umanitar.

În cursul anului 2006 s-a înființat⁷ Comisia Națională de Drept Internațional Umanitar (CNDIU), ca organ consultativ al Guvernului, fără personalitate juridică, cu atribuții în difuzarea, aplicarea și dezvoltarea dreptului umanitar, în conformitate cu recomandările Comitetului Internațional al Crucii Roșii.

⁷ Hotărârea Guvernului nr. 420/2006 privind înființarea și organizarea Comisiei Naționale de Drept Internațional Umanitar, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 332 din 13 aprilie 2006.

Această Comisie a elaborat *Strategia națională a României de aplicare a dreptului internațional umanitar*, care a fost aprobată de primul-ministru al României, prin Decizia nr. 298/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 871 din 20 decembrie 2007 – reglementare care are ca principal scop asigurarea cunoașterii și respectării obligațiilor ce revin statului român prin ratificarea tratatelor internaționale referitoare la acest domeniu și diseminarea acestor norme în rândul societății civile.

În concluzia celor analizate, se constată o cădere în desuetudine a reglementărilor de drept internațional umanitar datorită diversificării tipologiei conflictelor armate, apariției de noi categorii de beligeranți și de combatanți, de noi tipuri de arme rezultate din progresele științifice și tehnice în domeniul energiei nucleare, în electronică, în tehnica laser și în alte domenii, lacuna cea mai gravă a dreptului internațional umanitar fiind aceea că nu s-a reușit interzicerea folosirii bombei nucleare.

Amploarea și gravitatea problemelor sociale de dimensiuni planetare, degradarea mediului, mișcările populației, noile dimensiuni ale insecurității, obligă statele să modifice instrumentele de reglementare actuale în materie sau să instituie noi mecanisme internaționale.

Câmpul de luptă modern este un mediu complex pentru conflictele armate actuale, care impune provocări atât pentru liderii militari, cât și pentru specialiștii în domeniul dreptului internațional umanitar care vor trebui să analizeze și să reconsidere instrumentele juridice pentru a răspunde celor mai recente nevoi de protecție și pentru a identifica noi posibilități de limitare a dimensiunilor războiului.

„Circumstanțele actuale dau ocazia politicianilor, juriștilor și moraliștilor să traseze calea unei ordini internaționale și a unui drept internațional adaptate sfidărilor secolului XXI”⁸ astfel încât să prevină izbucnirea unui al treilea război mondial, pe care, de altfel, specialiștii⁹ îl văd tot mai aproape datorită amplificării focarelor de criză din lume.

⁸ Yves Sandoz, *Lutte contre le terrorisme et droit international: risques et opportunités*, Revue Suisse de Droit Europeen, 3/2002, p. 340-341.

⁹ *Military Balance*, Raport of Strategic Studies Institut, London, May, 2006.

CAPITOLUL III - ANALIZA INFRAȚIUNII DE GENOCID

În capitolul al III-lea al tezei este analizată infracțiunea de genocid, astfel cum este prevăzută de articolul 357 din Codul penal român, în vigoare.

Definirea noțiunii de genocid s-a realizat prin analiza sa concomitentă din perspectivă doctrinară, normativă, a jurisdicțiilor internaționale și a altor instrumente juridice incidente materiei.

Analiza textului de lege a condus la concluzia că în legislația națională există anumite diferențe de ordin conceptual față de definiția conferită de dreptul internațional penal, atât din punct de vedere al protecției juridice, care în legislația română se extinde și asupra unor „colectivități” cât și din punct de vedere al modului defectuos de transpunere la nivel național a reglementării existând anumite diferențe și omisiuni¹⁰, care din punct de vedere juridic conduc la modificarea conținutului legal al infracțiunii.

O atenție deosebită a fost acordată subiectului pasiv al infracțiunii care trebuie să aibă o *calitate specială*, respectiv să fie circumscris unei sfere determinate, fiind întotdeauna și exclusiv determinat prin apartenența sa la o anumită grupare sau colectivitate de o anumită naționalitate, etnie, rasă sau religie, apartenență în virtutea căreia devine victimă.

În susținerea acestei concluzii, *Elementele constitutive ale crimelor*¹¹ adoptate de Adunarea Generală a Statelor Părți în anul 2002, cu rol în interpretarea și aplicarea articolelor Statutului Curții Penale Internaționale, la articolul 6 (a) pct. 2 stipulează expres că subiectele pasive ale infracțiunii sunt persoana sau persoanele ucise de făptuitor în cadrul genocidului care „aparțin unui grup determinat național, etnic, rasial sau religios”.

Este evidențiat totodată faptul că subiecții pasivi pot fi atât unici cât și plurali, în cazul infracțiunii de genocid definitiv nefiind numărul de victime, ci preexistența unui plan conceput cu intenția directă, specială de a distruge în tot sau în parte un anumit grup sau o colectivitate națională, etnică, rasială sau religioasă și punerea acestui plan în executare efectivă, uciderea unei singure persoane putând așadar a fi calificată drept genocid dacă se stabilește că este urmarea unor acțiuni comise în scopul mai sus precizat.

¹⁰ Legea națională a omis incriminarea „instigării la genocid, în mod direct și public”.

¹¹ <http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Legal+Texts+and+Tools/Official+Journal/Elements+of+Crimes.htm>

Pentru interpretarea corectă a acestui aspect *Elementele constitutive ale crimelor*, la articolul 6 (a) pct. 1 stipulează expres ca element constitutiv că „făptuitorul a ucis *una* sau mai multe persoane”, fiind susținută astfel teoria autorului german K. Ambos care a afirmat că, cel puțin în teorie, chiar uciderea unui singur individ membru al grupului poate fi reținută drept infracțiune de genocid, sub condiția probei elementului subiectiv.

Prin urmare, un alt aspect deosebit de important, analizat în cadrul lucrării este latura subiectivă a infracțiunii, din acest punct de vedere genocidul fiind caracterizat de intenția directă și specifică - *dolus specialis* - direcționată către un anumit scop.

Cerința esențială este aceea ca scopul urmărit de către subiectul activ să conștie în distrugerea, în totalitate sau în parte, a unei colectivități sau a unui grup național, etnic, religios sau rasial – aspect specific care deosebește genocidul de alte infracțiuni, conferind intenției și un *caracter calificat*.

În lipsa scopului menționat, fapta poate realiza conținutul altei infracțiuni contra persoanei, cum ar fi omorul simplu sau calificat. „Omicidul devine genocid când intenția aflată în spatele acestui act se referă la un grup, persoanele fiind ucise nu pentru un motiv particular fiecăruia, ci pur și simplu pentru că sunt membrii ai unui grup.”¹²

În fapt, intenția directă și specifică este considerată în doctrină ca fiind elementul de distincție principal între genocid și infracțiunile contra umanității, autorii germani mergând până la a identifica o intenție directă de gradul I în acest caz.

Este, așadar, o intenție agravată care implică dorința neechivocă a subiectului activ de a îndeplini actele care sunt incriminate

În legătură cu această latură a infracțiunii, profesorul V. Dongoroz a afirmat că genocidul „se săvârșește întotdeauna cu intenție, adică cu știința că acțiunea pe care o efectuează este îndreptată contra membrilor unor colectivități sau grup național, etnic, rasial sau religios” și că „intenția este caracterizată” deoarece ea este însoțită de „un scop urmărit de făptuitor, și anume de a distruge în întregime sau în parte” entitățile umane arătate în textul de lege.

¹² L. Le Blanc, Daniel D. Ntanda Nsereko, *Genocide: a Crime Against Mankind, Substantive and Procedural Aspects of international Criminal Law, The Experience of International and National Courts, Volume I, Commentary*, editat de Gabrielle Kirk McDonald, Olivia Swaak-Goldman, Kluwer Law International, The Hague, London, 2000, p. 117 – 138.

În ceea ce privește latura obiectivă, a fost analizată în detaliu fiecare modalitate normativă prin care se realizează elementul material, respectiv: uciderea membrilor colectivității sau grupului; vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor colectivității sau grupului; supunerea colectivității ori grupului la condiții de existență sau tratament de natură să ducă la distrugere fizică; luarea de măsuri tinzând la împiedicarea nașterilor în sânul colectivității sau grupului; transferarea forțată a copiilor aparținând unei colectivități sau unui grup, în altă colectivitate sau în alt grup.

De asemenea, în cadrul acestui capitol sunt prezentate anumite considerente asupra genocidului în practica judiciară română aferentă evenimentelor din decembrie 1989.

În acest sens, sunt analizate anumite aspecte legale cu privire la Sentința nr. 1 din 25 decembrie 1989 de condamnare a soților Ceaușescu pentru săvârșirea infracțiunii de genocid și a altor infracțiuni, concluzia fiind că organele jurisdicționale constituite în decembrie 1989, pentru a justifica legalitatea propriilor soluții de condamnare pentru săvârșirea infracțiunii de genocid, au conferit textului de lege o altă interpretare decât cea statornicită de instrumentele juridice internaționale la care România este parte.

CAPITOLUL IV - ANALIZA INFRAȚIUNII DE TRATAMENTE NEOMENOASE

În cadrul acestui capitol este analizată infracțiunea de tratamente neomenoase, conținutul legal al acesteia fiind raportat la caracteristicile infracțiunilor de război și a celor împotriva umanității, astfel cum sunt reglementate în instrumentele juridice internaționale – infracțiuni care prezintă numeroase deosebiri dar și asemănări, mergând uneori până la identitate de formulare, făcând dificilă departajarea acestora în anumite circumstanțe.

Puternicele similitudini existente atunci când aceste infracțiuni sunt comise în timp de conflict armat fac dificilă stabilirea unei linii de demarcație, în acest sens juristul rus A.I. Poltorak punându-și întrebarea: „Unde se găsește deci, linia de departajare între crimele de război și crimele contra umanității?”

Răspunsul acestuia a fost că „Se poate spune că crimele de război ordinare se transformă în crime împotriva umanității când sunt comise în virtutea ordinelor elaborate dinainte și dobândesc, în consecință, caracterul de măsuri statale și au ca scop exterminarea masivă a ființelor umane. Este un exemplu de cantitate care se transformă în calitate”.

Lucrarea evidențiază distincția esențială între infracțiunile contra umanității și infracțiunile de război, primele trebuind a fi comise în cadrul unui *atac generalizat sau sistematic* iar infracțiunile de război fiind suficiente a fi săvârșite în contextul sau în legătură cu „*conflictul armat*”, fiind înscrise într-un plan sau politică.

Totodată, infracțiunile de război pot fi săvârșite *numai în timp de război, împotriva oricărei persoane, combatant sau nu, în timp ce infracțiunile împotriva umanității pot fi săvârșite atât în timp de pace, cât și în timp de război numai împotriva populației civile.*

Analizând infracțiunea de tratamente neomenoase, astfel cum este definită de Codul penal român, raportat la caracteristicile infracțiunilor de război și a celor împotriva umanității, se constată fără echivoc un conținut legal care reunește practic mai multe infracțiuni de război sub această denumire generică, astfel cum sunt prevăzute în convențiile umanitare, legiuitorul național încercând o incriminare cvasiglobală a violărilor grave ale dreptului umanitar.

Corelativ, conținutul legal al infracțiunii de tratamente neomenoase nu poate fi asimilat infracțiunilor contra umanității întrucât lipsesc anumite elemente caracteristice importante, detaliate în antecedentă, respectiv: nu există un atac sistematic și generalizat, persoanele împotriva cărora este îndreptată infracțiunea nu sunt exclusiv civile iar formularea textului de lege conduce la concluzia infracțiunea este săvârșită în stare de război. Totodată, modalitățile de comitere a infracțiunii enumerate de textul de lege se regăsesc în normele de drept internațional umanitar, respectiv în Convențiile de la Geneva din 1949 și în definiția infracțiunii de război stipulată de articolul 8 din Statutul Curții Penale Internaționale.

Încercând să califice infracțiunea de tratamente neomenoase și ca infracțiune contra umanității, legiuitorul român a inserat un alineat circumstanțiat situației în care „faptele prevăzute în prezentul articol sunt săvârșite în timp de război (...)” - prevedere care nu face decât să adâncească starea de confuzie, întrucât respectivele

fapte precum și persoanele împotriva cărora sunt îndreptate acestea, sunt ele însele circumstanțiate războiului, textul referindu-se strict la situații de război.

Așadar, cuprinsul tezei evidențiază o anumită ambiguitate a textului de lege în vigoare, precum și anumite omisiuni din partea legiuitorului român, fiind propuse demersuri legislative de corelare a legislației naționale cu cea internațională în materie.

O atenție deosebită este acordată subiectului pasiv al infracțiunii, respectiv persoanelor fizice supuse unor tratamente inumane - acele persoane aflate sub puterea adversarului, prizonierii de război, răniții, bolnavii, membrii personalului civil sanitar al Crucii Roșii și al organizațiilor asimilate, precum și naufragiații, aceste noțiuni fiind explicate prin raportare la definițiile expres conferite de Convențiile de la Geneva din 1949 și de Protocoalele adiționale la acestea.

Nu în ultimul rând, este amintit ca subiect pasiv al acestei infracțiuni, într-un plan mai depărtat, comunitatea umană în disprețul căreia se săvârșesc asemenea fapte¹³.

În ceea ce privește latura obiectivă a infracțiunii, teza analizează în detaliu fiecare modalitate normativă prin care se realizează elementul material, respectiv: supunerea la tratamente neomenoase; supunerea la experiențe medicale sau științifice care nu sunt justificate de un tratament medical; constrângerea de a servi în forțele armate ale adversarului; luarea de ostatici; deportarea; dislocarea sau lipsirea de libertate fără temei legal; condamnarea sau execuția fără o judecată prealabilă efectuată de către un tribunal constituit în mod legal și care să fi judecat cu respectarea garanțiilor judiciare fundamentale prevăzute de lege, torturarea, mutilarea sau exterminarea. Toate aceste fapte sunt studiate raportat la Convențiile de la Geneva și la Protocoalele adiționale la acestea, la prevederile Statutului Curții Penale Internaționale și la Elementele constitutive ale crimelor, adoptate de Adunarea Generală a Statelor Părți în anul 2002.

Totodată, este subliniat caracterul imprescriptibil al infracțiunii de tratamente neomenoase din punct de vedere al răspunderii penale și al executării pedepselor principale, în concordanță cu prevederile Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și crimelor contra umanității, adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1968

¹³ V. Dobrinoiu, N. Conea, *Drept penal. Partea specială Vol. II*, Ed. Lumina Lex, București, 2002. p. 697.

CAPITOLUL V - INFRAȚIUNILE DE GENOCID ȘI TRATAMENTE NEOMENOASE – ASPECTE RELEVANTE CONFORM NOULUI COD PENAL, A DREPTULUI COMPARAT ȘI A PSIHO-SOCIOLOGIEI

O primă secțiune a acestui capitol este destinată identificării modificărilor pe care le aduce legislației penale noul Cod Penal al României, aprobat prin Legea nr. 286/2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009.

Legea de punere în aplicare a acestui Cod penal va asigura compatibilitatea dintre conținutul normativ al acestuia și legislația specială, precum și regulile de drept tranzitoriu în aplicarea codului. La momentul elaborării tezei, acest act normativ se afla în procedură de adoptare în Parlament, având stipulată ca dată de intrare în vigoare a Noului Cod penal, data de 1 octombrie 2011.

Potrivit expunerii de motive, Noul cod penal urmărește îndeplinirea următoarelor obiective:

1. crearea unui cadru legislativ coerent în materie penală, cu evitarea suprapunerilor inutile de norme în vigoare existente în actualul Cod penal și în legile speciale;
2. simplificarea reglementărilor de drept substanțial, menită să faciliteze aplicarea lor unitară și cu celeritate în activitatea organelor judiciare.
3. asigurarea satisfacerii exigențelor decurgând din principiile fundamentale ale dreptului penal consacrate de Constituție și de pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte.
4. transpunerea în cadrul legislativ penal național a reglementărilor adoptate la nivelul Uniunii Europene.
5. armonizarea dreptului penal material român cu sistemele celorlalte state membre ale Uniunii Europene, ca o premisă a cooperării judiciare în materie penală bazată pe recunoaștere și încredere reciprocă.

În ceea ce privește partea specială, sub aspectul sistematizării, s-a renunțat la structura codurilor penale anterioare, fiind reglementate mai întâi infracțiunile care aduc atingere persoanei și drepturilor acesteia și, ulterior, infracțiunile care aduc atingere atributelor statului.

Această structură se regăsește la majoritatea codurilor europene recente: Austria, Spania, Franța, Portugalia etc. și reflectă concepția actuală privind locul individului și al drepturilor și libertăților acestuia în ierarhia valorilor care se bucură de protecție, inclusiv prin mijloace penale.

Titlul XII din Noul cod penal reglementează într-o formă complet revizuită, infracțiunile de genocid, cele contra umanității și cele de război, titlu denumit „Infracțiuni de genocid, contra umanității și de război”.

Se optează așadar, în mod corect, pentru renunțarea la titlul impropriu de „Infracțiuni contra păcii și omenirii”, inspirat din prevederile statutului tribunalelor penale militare de la Nürnberg și Tokio și ale Proiectului de cod al infracțiunilor contra păcii și securității omenirii adoptat de Comisia de Drept Internațional a ONU.

Conform expunerii de motive, principalul scop al acestui titlu îl constituie asigurarea compatibilității depline cu prevederile Statutului Curții Penale Internaționale, ratificat de România încă din anul 2002.

Sistematizarea prevederilor din acest titlu a avut ca model Codul german al infracțiunilor internaționale – *Gesetz zur Einführung des Volkerstrafgesetzbuches (VStG)* publicat în *Bundesgesetzblatt* nr. 42/29.06.2002, ceea ce a presupus anumite modificări de fond și de formă a textelor, fără a se limita la o simplă traducere.

Capitolul I din cadrul acestui titlu, reglementează conform denumirii ”Infracțiuni de genocid și contra umanității”, optându-se pentru includerea acestora în același capitol datorită legăturii strânse existente între elementele lor constitutive.

Capitolul II denumit „Infracțiuni de război” conține, în principal, infracțiunile reglementate sub această denumire de Statutul Curții Penale Internaționale, fiind însă incluse și anumite dispoziții de drept internațional cutumiar care decurg din Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva, respectiv din Protocolul II din 1999 al Convenției pentru protecția proprietății culturale în situații de conflict armat din 1954.

Modificările aduse conținutului legal al infracțiunii de genocid vizează corelarea strictă cu definiția prevăzută de articolul 6 din Statutul Curții Penale Internaționale, în mod corect, fiind eliminată noțiunea de „colectivitate” și fiind inserată posibilitatea distrugerii „totale sau parțiale” a grupului, care în reglementare actuală nu exista.

În contextul descrierii modalităților de participare la comiterea unei fapte care intră sub incidența Curții Penale Internaționale, se constată faptul că Noul Cod penal a remediat omisiunea incriminării „instigării la genocid, în mod direct și public” prevăzută de Statutul Curții Penale Internaționale și de Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 1948.

Infrațiunea de tratamente neomenoase a fost eliminată din Noul cod penal, întrucât, astfel cum am învederat în antecedentă, textul legii urmărește alinierea legislației penale române la prevederile Statutului Curții Penale Internaționale.

Astfel, Titlul XII al Noului cod penal, reglementează expres infracțiunile contra umanității și infracțiunile de război, conținutul legal al infracțiunii de tratamente neomenoase fiind regăsit în cadrul acestora din urmă.

Referitor la infracțiunile contra umanității, Noul Cod penal reia, într-o formă adaptată prevederile articolului 7 din Statutul Curții Penale Internaționale, sistematizate – după modelul german – în 12 modalități normative.

Noul cod penal reglementează infracțiunile de război, în conformitate cu prevederile articolului 8 din Statutul Curții Penale Internaționale, fiind introduse totodată anumite dispoziții ce decurg din Protocoalele Adiționale I și II la Convențiile de la Geneva – aspecte care constituiau lacune legislative potrivit reglementării anterioare.

Spre deosebire de articolul 8 din Statutul Curții Penale Internaționale, Noul Cod penal sistematizează diferit infracțiunile de război, fără a opera cu distincția după caracterul conflictului armat, ci operând distincția inspirată din dreptul german între infracțiuni de război contra persoanelor, infracțiuni de război contra proprietății și altor drepturi, infracțiuni de război contra operațiunilor umanitare și emblemelor, utilizare de metode interzise în operațiunile de luptă și utilizare de mijloace interzise în operațiunile de luptă.

Nu în ultimul rând, trebuie subliniat faptul că Noul cod penal remediază aspectele interpretabile ale dispozițiilor privind caracterul imprescriptibil al infracțiunii de genocid, a infracțiunilor contra umanității și a infracțiunilor de război, din punct de vedere al răspunderii penale și al executării pedepselor principale.

O secțiune a acestui capitol este destinată aspectelor de drept comparat, fiind analizate legislațiile mai multor state între care: Germania, Austria, Franța, Spania, Belgia etc.

Pentru a întregi analiza acestor infracțiuni, lucrarea abordează faptele și din perspectiva psiho-sociologică și etologică, tema agresivității și a războiului constituind obiectul a numeroase studii.

Din punctul de vedere al psihologilor, manifestarea agresivă a omului are la origine trei factori de bază care pot acționa selectiv sau în comun: factorul biologic ereditar, experiența individuală a organismului și influența externă sau frustrările

Teoria factorului biologic ereditar este susținută și de etologi, principala teză fiind cea emisă de Konrad Lorenz care aprecia comportamentul agresiv ca fiind un instinct înnăscut pus în slujba conservării speciilor, dar și de interpretările filozofice, din antichitate până în ziua de azi, în care mențiuni despre „*tendința naturală spre cruzime*” sunt întâlnite la Montaigne, despre „*firea înnăscută*” la Schopenhauer, despre esența „*omului sălbatic*” la Rousseau și despre „*pulsiunea morții pe care o avem de la naștere*” la Freud (esența distructivă).

Experiența individuală a organismului presupune educația primită în perioada timpurie a vieții și influența condițiilor de creștere și dezvoltare, în acest sens afirmându-se cu certitudine că toate relele, cu foarte mici excepții, vin din copilărie - factorul educativ în formarea unui om având o importanță primordială.

În privința factorilor externi care influențează comportamentul agresiv, figurat vorbind, omul este ca o oglindă care reflectă ambianța în care trăiește și realitatea pe care o percepe, adaptându-se mediului, cel mai adesea manifestarea agresivă derivând din reacția acută la cele mai diverse frustrări, fiind un indiciu al prezenței complexului de inferioritate.

Războiul, ca dimensiune extremă a agresivității, a apărut ca un mijloc de concurență între grupuri, conducând la dezumanizare totală și la parcurgerea în sens invers a tuturor câștigurilor evoluției umane, fiind creată o motivație a agresivității primitive și totale, permisivitatea crimei în masă motivând și permisivitatea crimei individuale.

Războiul nu poate fi considerat doar un fenomen patologic, ci mai degrabă o formă specific umană a agresivității intergrupale, educația pentru toleranță fiind esențială pentru evoluția ghidată rațional spre pace și pentru conștientizarea propriilor decizii.

CAPITOLUL VI - JURISDICȚIA INTERNAȚIONALĂ PENALĂ

Un aspect deosebit de interesant analizat în cadrul capitolului VI al tezei îl constituie forurile juridictionale penale internaționale - atât cele ad-hoc cât și cu caracter permanent, a căror activitate a avut de-a lungul timpului un rol determinant în consacrarea juridică a infracțiunii de genocid, precum și a infracțiunilor contra umanității și a celor de război.

Aceste instanțe penale internaționale au luat naștere în urma unor conflicte interstatale sau intrastatale care au condus la încălcări grave ale drepturilor omului și ale dreptului internațional umanitar în anumite zone geografice determinate, fiind necesară aplicarea dreptului internațional penal și sancționarea acestor infracțiuni.

Lucrarea urmărește eforturile depuse de comunitatea internațională după cel de-al doilea război mondial, pentru instituirea răspunderii penale a marilor criminali de război, fiind evidențiate aspecte relevante privind organizarea, funcționarea și jurisprudența celor mai semnificative instanțe constituite cu acest scop.

Astfel, în urma celui de-al doilea război mondial, prima jurisdicție internațională specială *ad-hoc*, creată cu caracter temporar, obiect precis determinat și competență *rationae personae* limitată a fost Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg.

Teza analizează aspectele relevante ale acestei jurisdicții militare internaționale, de excepție, înființată prin Acordul de la Londra din 8 august 1945 privind urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război, care potrivit statutului, a avut competența „să judece și să pedepsească acele persoane care, acționând în numele puterilor europene ale Axei, au comis crime împotriva păcii”.

Meritul acestei instanțe constă în faptul că, pentru prima dată, într-un document internațional sunt definite trei categorii importante de “crime internaționale”, *stricto sensu* – “crimele împotriva păcii, crimele de război și crimele împotriva umanității”, toate având în comun violarea și încălcarea unor valori supreme ale comunității internaționale.

Actul de acuzare al Tribunalului de la Nürnberg, din 18 octombrie 1945, constituie primul document judiciar care se referă la *genocid*, afirmând că „inculpații au recurs la genocid deliberat și sistematic, adică la exterminarea grupelor sociale și naționale din cadrul populației civile aflate pe teritoriile ocupate, cu scopul de a

distruge anumite rase sau clase de populații și de grupuri naționale, rasiale sau religioase”.

Critica principală adusă acestei jurisdicții vizează încălcarea principiului legalității prin aceea că faptele pentru care au fost acuzați cei judecați de tribunal - „crime împotriva păcii” și „crime de război”, conform dispozitivului hotărârii - nu erau prevăzute de dreptul internațional la momentul săvârșirii, incriminarea având loc după comiterea lor.

În condiții istorice asemănătoare, a fost înființat Tribunalul internațional pentru urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război din Extremul Orient, cunoscut ca Tribunalul de la Tokio, al cărui statut a fost aprobat prin Proclamația Comandantului Suprem Aliat, generalul american Mc. Arthur, din 19 ianuarie 1946, în baza prevederilor Declarației de la Postdam din 26 iulie 1945.

Teza evidențiază faptul că procesul de la Nürnberg are meritul de a fi propulsat conceptele de *genocid* și de *crime împotriva umanității* iar procesul de la Tokio are meritul de a descrie actele criminale săvârșite împotriva prizonierilor de război care au condus la conferirea unui nou sens termenului de *inuman*.

Este concluzionat totuși faptul că Tribunalul de la Tokio nu și-a putut îndeplini funcția sa fundamentală, elementul politic fiind cel care a avut o importantă contribuție în „aplicarea justiției”, datorită faptului că decizia a aparținut unei singure puteri – Statele Unite ale Americii care a decis exceptarea de la proces atât a industriașilor japonezi care au fost implicați în susținerea războiului, cât și a oamenilor de știință din unitățile din Manchuria care au ucis mii persoane în timpul experimentelor medicale, dar, în primul rând, a decis exceptarea incriminării Împăratului Hirohito care a aprobat toate misiunile armatei japoneze. Această decizie crucială a condus la imposibilitatea judecării de către această instanță a principalului responsabil, cu repercusiuni negative asupra întregului proces.

Stăruința pentru crearea unei jurisdicții penale permanente nu a încetat nici după dispariția războiului rece, care ar fi trebuit să pună capăt puternicelor conflicte interne și internaționale în timpul cărora s-au comis infracțiuni de genocid, infracțiuni contra umanității și infracțiuni de război, situație în care practica instanțelor ad-hoc a continuat, fiind înființate tribunalele penale pentru fosta Iugoslavie și pentru Ruanda, examinate la rândul lor în cadrul tezei.

Astfel, prin Rezoluția nr. 808 din 22 februarie 1993 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, s-a decis înființarea Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie – instanță investită pentru „pedepsirea persoanelor responsabile de violări grave ale dreptului umanitar pe teritoriul ex-Iugoslaviei, al cărei statut a fost adoptat prin Rezoluția 827 din 25 mai 1993¹⁴.

Teza analizează elementele definiției ale acestei instanțe: competența materială, temporală, teritorială, personală și concurentă; modul de organizare; procedura de lucru și anumite aspecte relevante ale jurisprudenței acesteia.

Din acest ultim punct de vedere, prima condamnare la genocid a fost pronunțată de această instanță în august 2001, generalul sârb bosniac Rodislav Krstic fiind prima persoană găsită vinovată de complicitate și instigare la săvârșirea genocidului de la Srebrenica din 1995.

Corelativ, în anul 1994, ca urmare a masacrelor generalizate, motivate politic și etnic, comise pe teritoriul Ruandei, Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, prin Rezoluția nr. 955 din 8 noiembrie 1994, a creat un nou tribunal ad-hoc – Tribunalul Penal Internațional pentru pedepsirea persoanelor prezumate responsabile pentru acte de genocid sau alte violări grave ale dreptului internațional umanitar comise pe teritoriul Ruandei și a cetățenilor ruandezi prezumați responsabili pentru comiterea unor astfel de acte pe teritoriul statelor vecine între 1 ianuarie 1994 și 31 decembrie 1994, cunoscut ca Tribunalul Internațional pentru Ruanda.

Similar modului de abordare a instanței pentru fosta Iugoslavie, teza analizează elementele definiției și ale Tribunalul Internațional pentru Ruanda.

Această instanță are meritul de a fi condamnat pentru prima dată un conducător de guvern pentru săvârșirea infracțiunii de genocid, respectiv pe fostul prim-ministru al Ruandei, Jean Kambanda¹⁵.

Un alt caz reprezentativ al acestui tribunal este cel al fostului primar al orașului Taba, Jean Paul Akayesu¹⁶, condamnat pentru genocid, complicitate la genocid și crime contra umanității prin omisiunea de a lua măsuri pentru a împiedica masacrarea în perioada aprilie – iunie 1994 a aproximativ 2000 de etnici tutsi,

¹⁴ Amendată prin Rezoluțiile nr. 1329 din 30 noiembrie 2000 și nr. 1411 din 17 mai 2002.

¹⁵ The Prosecutor v. Jean Kambanda, Case ICTR-97-23, Judgement and Sentence – 4 September 1998, <http://www.ictr.org/kambanda/judgement/kambanda.html>.

¹⁶ The Prosecutor v. Jean Paul Akayesu, Case ICTR-96-4-T, Judgement – 12 September 1998, <http://www.ictr.org/english/cases/akayesu/judgement/akay001.htm>.

instrumentarea acestui dosar de către instanță având un rol important în definirea termenilor de „grup național, etnic, rasial sau religios” care se regăsesc în conținutul constitutiv al infracțiunii de genocid.

În pofda numeroaselor critici, înființarea acestor două tribunale a însemnat un important pas în evoluția ideii de jurisdicție internațională penală, eforturile comunității internaționale culminând în cadrul Conferinței diplomatice a plenipotențialilor Națiunilor Unite ce s-a desfășurat la Roma, în anul 1998, prin adoptarea Statutului Curții Penale Internaționale.

În prezența flagelului războiului, pentru a nu se ridica la rang de dogmă aforismul lui Napoleon potrivit căruia „crimele colective nu angajează răspunderea nimănu” iar dreptul internațional să rămână un simplu postulat moral, s-a impus aplicarea mijloacelor internaționale preventive și represive a criminalității prin apariția justiției internaționale, crearea Curții Penale Internaționale.

Această instanță este destinată contracarării unor situații precum cea descrisă de Jose Ayala Lasso, fost Înalt Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, care afirma că „un individ are mai multe șanse de a fi judecat pentru că a ucis o persoană decât pentru că a ucis 100.000”.

Caracterul permanent al acestei instanțe și necesitatea sa pentru umanitate, în contextul în care tehnologia a atins o capacitate distructivă de proporții nemiîntâlnite de-a lungul istoriei, marchează încetarea „promovării impunității”¹⁷.

Teza prezintă detaliat aspectele privind competența acestei instanțe, principiile de funcționare ale Curții, organizarea acesteia, procedura de judecată, precum și activitatea acesteia până în prezent.

Este menționată, totodată, participarea activă a României, în anul 2010, la Kampala în cadrul Conferinței de Revizuire¹⁸ a Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale¹⁹, secretarul de stat pentru afaceri strategice, Bogdan Aureescu formulând numeroase propuneri de amendamente care denotă eforturile constante ale țării noastre în privința justiției penale internaționale.

¹⁷ Kofi Annan, *Culture of Impunity*, Press Release SG/SM/6686, 1 septembrie 1998

¹⁸ Conform art. 123 pct. 1 din Statut „La 7 ani de la intrarea în vigoare a acestui Statut, Secretarul General al ONU va organiza o Conferință de revizuire pentru a examina orice amendament adus acestui Statut. O asemenea revizuire poate include, fără a se limita, lista crimelor prevăzute în articolul 5. Conferința va fi deschisă participanților la Adunarea Statelor Părți și în aceleași condiții”.

¹⁹ <http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=43810&idlnk=2&cat=4>

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE *LEGE FERENDA*

Ultima parte a tezei este destinată concluziilor și propunerilor *de lege ferenda*, prin raportare la prevederile instrumentelor juridice internaționale și ale jurisprudenței instanțelor penale internaționale, fiind evidențiate anumite lacune și inadvertențe ale legislației în vigoare care impun demersuri legislative din partea legiuitorului român.

Aceste măsuri sunt necesare în considerarea importanței valorilor protejate de dreptul internațional, pornind de la angajamentul statelor părți la tratatele și convențiile internaționale, inclusiv a României, de a adopta măsurile legislative naționale necesare pentru incriminarea și sancționarea încălcărilor grave ale dreptului internațional.

Cu privire la infracțiunile internaționale, se impune o revizuire radicală a legislației penale române, în conformitate cu exigențele dreptului internațional, astfel încât România să devină un partener credibil în cadrul comunității internaționale, prin îndeplinirea obligațiilor care îi incumbă în temeiul articolului 149 din Convenția de la Geneva din 1949 coroborat cu articolele 85 și 86 par. 1 din Protocolul I din 1977 prin care înaltele Părți contractante „se angajează să ia orice măsură legislativă necesară pentru a fixa sancțiunile penale adecvate”, față de „una sau alta din infracțiunile grave la prezenta Convenție” și să ia „măsurile necesare pentru a face să înceteze actele contrare dispozițiilor la prezenta Convenție”.

Totodată, raportat la standardele consacrate în cele mai recente documente juridice internaționale, în special la Statutul Curții Penale Internaționale, aprecierile cu privire la modul de reglementare a infracțiunilor internaționale nu pot fi decât negative la adresa legiuitorului român.

Astfel, *de lege ferenda*, sunt propuse următoarele demersuri:

1. **Sistematizarea prevederilor** din codul penal aferente genocidului, infracțiunilor contra umanității și a celor de război prin includerea acestora într-un titlu de sine stătător datorită legăturii strânse existente între elementele lor constitutive.

La acest moment, Codul penal român în vigoare include în Titlului XI „Infracțiuni contra păcii și omenirii” genocidul și o serie de infracțiuni de război, fără a fi identificate sub această titulatură, respectiv: „Tratamentele neomenoase” (articolul 358), „Distrușterea unor obiective și însușirea unor bunuri” (articolul 359

Cod penal) și „Distrugerea, jefuirea sau însușirea unor valori culturale” (articolul 360 Cod penal). Alte câteva infracțiuni de război sunt incluse în Titlul X - „Infracțiuni contra capacității de apărare a României”, respectiv: „Jefuirea celor căzuți pe câmpul de luptă” (articolul 350) și „Folosirea emblemei Crucii Roșii în timpul operațiilor militare” (articolul 351).

Infracțiunile contra umanității nu sunt reglementate ca atare în Codul penal român în vigoare.

În mod eronat legiuitorul încearcă calificarea tratamentelor neomenoase drept infracțiuni contra umanității prin inserarea unui alineat care reglementează ipoteza săvârșirii faptelor „în timp de război”, prevedere care nu face decât să adâncească starea de confuzie, întrucât faptele care constituie obiectul material al infracțiunii precum și persoanele împotriva cărora sunt îndreptate acestea sunt circumstanțiate războiului, textul referindu-se strict la situații de război.

Raportat la instrumentele juridice internaționale, este fără echivoc faptul că infracțiunea de tratamente neomenoase, astfel cum este prevăzută de Codul penal în vigoare, reunește practic mai multe infracțiuni de război sub această denumire generică, astfel cum au fost preluate din convențiile umanitare, încercându-se astfel o incriminare cvasiglobală a violărilor grave ale dreptului umanitar.

2. Redenumirea titlului care va include aceste infracțiuni, astfel încât să se asigure concordanța cu denumirea infracțiunilor, conform prevederilor normative internaționale.

Denumirea de „Infracțiuni contra păcii și omenirii” este inadecvată fiind inspirată de documente depășite din punct de vedere al evoluției legislative în acest domeniu, respectiv de Statutele Tribunalului penal militar de la Nürnberg și Tokio și de Proiectul de Cod al infracțiunilor contra păcii și securității omenirii adoptat de Comisia de Drept Internațional a ONU.

Totodată, se impune ca aceste infracțiuni să se regăsească în legislația națională sub denumirea expresă conferită de documentele internaționale.

În acest sens, Statutul Curții Penale Internaționale stabilește expres și limitativ competența Curții la infracțiunile prevăzute de articolul 5 din statut, respectiv: infracțiunea de genocid, infracțiunile împotriva umanității, infracțiunile de război și infracțiunea de agresiune.

În acest context, un viitor titlu ar putea face referire la infracțiunile pe care le include, în conformitate cu articolul 5 din Statutul Curții Penale Internaționale, sau s-ar putea denumi generic „cele mai grave infracțiuni care privesc ansamblul comunității internaționale”, pentru a fi în concordanță cu același articol din Statut.

3. **Reconsiderarea de fond și de formă a conținutului legal al infracțiunilor**, astfel încât să se asigure compatibilitatea deplină a legislației naționale cu prevederile Statutului Curții Penale Internaționale.

4. Se impune **modificarea definiției legale a genocidului** în concordanță cu prevederile articolului 6 din Statut.

Modificările aduse conținutului legal al infracțiunii de genocid vizează corelarea strictă cu definiția prevăzută de articolul 6 din Statutul Curții Penale Internaționale, impunându-se următoarele operațiuni juridice:

- **eliminarea noțiunii de „colectivitate”** inserată de legiuitorul român, astfel încât conținutul legal al infracțiunii să vizeze strict la noțiunea de „grup”, unanim acceptată de instrumentele juridice internaționale.

În susținerea acestui demers, *Elementele constitutive ale crimelor* adoptate de Adunarea Generală a Statelor Părți în anul 2002, cu rol în interpretarea și aplicarea articolelor Statutului Curții Penale Internaționale, la articolul 6 (a) pct. 2 stipulează expres că subiectele pasive ale infracțiunii sunt persoana sau persoanele ucise de făptuitor în cadrul genocidului care „aparțin unui grup determinat național, etnic, rasial sau religios”.

- **inserarea posibilității distrugerii „totale sau parțiale”** a grupului, care în reglementare actuală nu există.

- **incriminarea „instigării la genocid, în mod direct și public”**, care a fost omisă de actuala reglementare, în conformitate cu articolul 25 pct. 3 lit. e) din Statutul Curții Penale Internaționale și care constituie o reiterare a prevederilor articolului III (c) din Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 1948.

Această modalitate de comitere a genocidului a fost confirmată de jurisprudența Tribunalului Penal Internațional pentru Ruanda care în sentințele de condamnare din cazurile Akayesu, Kambanda și Georges Ruggiu a reținut folosirea mass-mediei la instigarea la genocid în Ruanda.

Cu privire la caracterizarea ca „publică” a instigării, practica tribunalelor internaționale și doctrina de specialitate au reținut că instigatorul trebuie să posede intenția de a determina sau provoca direct pe alții să comită genocidul, împreună cu intenția de a comite el însuși genocidul.

• **eliminarea variantei agravante a infracțiunii aferente săvârșirii faptei în timp de război**, gravitatea acestei infracțiuni fiind aceeași și atunci când este săvârșită în timp de pace.

5. Dat fiind faptul că infracțiunea de tratamente neomenoase, astfel cum este prevăzută de Codul penal în vigoare, reunește practic mai multe infracțiuni de război sub această denumire generică, se impune **eliminarea acestora** și incriminarea infracțiunilor de război definite sub această titulatură și având conținutul legal corect și complet, în sensul conferit de cele patru Convenții de la Geneva, precum și de Protocoalele adiționale la acestea.

Totodată, infracțiunile de război trebuie definite în concordanță cu prevederile articolului 8 din Statutul Curții Penale Internaționale.

Pentru a fi în concordanță cu Statutul este necesar ca viitoarea reglementare să respecte următoarele cerințe:

- să se comită una din conduitele prevăzute de textul legal.
- infracțiunea să se înscrie „*într-un plan sau politică*” sau să fie comisă „*pe scară largă*”;
- conduita să fie îndreptată „*împotriva oricărei persoane*”, combatant sau nu;
- conduita să fie săvârșită *în timpul unui conflict armat*.

6. Odată cu eliminarea infracțiunii de tratamente neomenoase, **se impune incriminarea infracțiunilor împotriva umanității** în conformitate cu prevederile articolului 7 din Statutul Curții Penale Internaționale.

Pentru a fi în concordanță cu Statutul este necesar ca viitoarea reglementare să respecte următoarele cerințe:

- să se comită una din conduitele prevăzute de textul legal.
- infracțiunea să fie comisă „*în cadrul unui atac generalizat sau sistematic*”;
- atacul să fie îndreptat „*împotriva unei populații civile*”;
- atacul poate fi săvârșit atât *în timp de pace, cât și de război*;
- autorul „*să fie în cunoștință de acest atac*.”

7. Se **impune reconsiderarea prevederilor referitoare la imprescriptibilitate**, respectiv a articolelor 121 alin. (2) și 125 alin. (2) Cod penal,

astfel încât norma de trimitere să fie stipulată corect cu privire la expresă la genocid, infracțiuni de război și infracțiuni contra umanității.

Aceste dispoziții legale trebuie să fie în concordanță cu prevederile Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și crimelor contra umanității, adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1968 și ratificată de România prin Decretul nr. 547/1969 și cu prevederile articolului 29 din Statutul Curții Penale Internaționale potrivit căroră „crimele ce țin de competența Curții nu se prescriu.”

Față de această concluzie, raportat și la practica altor state europene, consider că cel mai simplu și clar demers legislativ ar fi acela al elaborării unei legi speciale prin care să fie reglementate infracțiunile internaționale în concordanță cu prevederile dreptului internațional penal - un Cod al infracțiunilor internaționale - asigurându-se, în principal, corecta delimitare conceptuală a acestor infracțiuni în genocid, infracțiuni contra umanității, infracțiuni de război și infracțiunea de agresiune iar, în secundar, armonizarea sau chiar transpunerea normelor juridice de drept internațional aferente conținutului legal al acestora.

8. Totodată, *de lege ferenda*, se impune **elaborarea unei legi speciale care să reglementeze cooperarea autorităților române cu Curtea Penală Internațională.**

Luând în considerare dezideratul Uniunii Europene de a promova dreptul internațional umanitar, România trebuie să intensifice derularea de programe educaționale și campanii de informare și acțiune care să promoveze principiile elementare umanitare, cele privind drepturile omului și chiar cele de drept penal, diseminarea acestora la scară largă asigurând renunțarea comunității la indiferența față de anumite evenimente intolerabile care se manifestă în anumite regiuni ale globului și în prezent.

Este important ca statele și organismele internaționale să renunțe la politica de non-intervenție și să militeze pentru menținerea păcii, prin politici coordonate și concordante la nivel internațional, dublate de elaborarea și aplicarea unor instrumente juridice cu valoare de universalitate.

Nicolae Titulescu afirma că „idealismul de azi este realismul de mâine”, ceea ce se aplică și în cazul celor ce au militat constant pentru realizarea unei jurisdicții penale internaționale permanente care, în prezent, constituie o realitate în plină dezvoltare, cu un contur cert, o cale spre pace, lungă dar sigură.

BIBLIOGRAFIE:

I. Documente internaționale

1. Carta Națiunilor Unite, semnată la San Francisco 26 iunie 1945.
2. Declarația universală a drepturilor omului, 10 decembrie 1948.
3. Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid adoptată de Adunarea generală ONU la 9 decembrie 1948.
4. Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și crimelor împotriva umanității, semnată la 26 noiembrie 1968.
5. Convenția împotriva torturii și altor pedepse și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată la 10 decembrie 1984, în vigoare la 26 iunie 1987.
6. Prima Convenție de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, din 12 august 1949.
7. Convenția a II-a de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragaților din forțele armate pe mare, din 12 august 1949.
8. Convenția a III-a de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război, din 12 august 1949.
9. Convenția a IV-a de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război, din 12 august 1949.
10. Primul Protocol adițional la convențiile de la Geneva din 12 august 1949, cu privire la protecția victimelor din conflictele armate internaționale, din 1977.
11. Protocolul al II-lea adițional la convențiile de la Geneva din 12 august 1949, cu privire la protecția victimelor din conflictele armate fără caracter internațional, din 1977.
12. Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și crimelor contra umanității, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968.
13. Convenție asupra protecției femeilor și copiilor în perioade de urgență sau în timp de război, în perioadă de luptă pentru pace, eliberare națională și independență, adoptată prin Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU nr. 1515/XI-VIII din aprilie 1970.
14. Convenția asupra drepturilor copilului, adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 44/25/1989.
15. Convenția privind protecția bunurilor culturale, adoptată la Haga în 1954.
16. Convenția privind interzicerea utilizării în scopuri militare sau a oricăror scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului, adoptată în 1976.
17. Acordul de la Londra, semnat la 8 august 1945.
18. Carta Tribunalului Militar Internațional pentru urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război din Extremul Orient, aprobată la 19 ianuarie 1946.
19. Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 827 din 25 mai 1993 pentru înființarea Tribunalului penal internațional însărcinat cu judecarea persoanelor responsabile de violările grave ale dreptului internațional umanitar comise pe teritoriul fostei Iugoslavii începând cu anul 1991.
20. Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 955 din 8 noiembrie 1994 pentru înființarea Tribunalul Penal Internațional pentru pedepsirea persoanelor responsabile de genocid și alte violări grave ale dreptului internațional umanitar comise pe teritoriul Ruandei și a cetățenilor ruandezi responsabili de genocid și alte asemenea violări comise pe teritoriul statelor vecine între 1 ianuarie 1994 și 31 decembrie 1994.

21. Statutul Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998.
22. Elementele constitutive ale crimelor, adoptate de Adunarea Statelor părți la Statutul Curții Penale Internaționale la 9 septembrie 2002.
23. Codul crimelor împotriva păcii și securității internaționale, proiect elaborat de către Comisia de Drept Internațional a ONU și prezentat Adunării Generale a ONU în anul 1996.

II. Legislație română

1. Constituția României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.
2. Codul penal al României, aprobat prin Legea nr. 15/1968, republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 65 din 16 aprilie 1997, cu modificările și completările ulterioare.
3. Codul Penal al României, aprobat prin Legea nr. 286/2009 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009.
4. Legea nr. 13/2008 pentru ratificarea Tratatului de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona la 13 decembrie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 107 din 12 februarie 2008.
5. Decretul nr. 236/1950 privind aderarea la Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, aprobată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 9 decembrie 1948, publicat în Buletinul Oficial nr. 110 din 2 decembrie 1950.
6. Legea nr. 19/1990, pentru aderarea României la Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 112 din 10 octombrie 1990.
7. Decretul nr. 547/1969 pentru ratificarea Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 26 noiembrie 1968, publicat în Buletinul Oficial al României, Partea I, nr. 83 din 30 iulie 1969.
8. Decretul 183/1954 privind ratificarea convențiilor internaționale pentru protecția victimelor de război, încheiate la Geneva la 12 august 1949, publicat în Buletinul Oficial nr. 25 din 21 mai 1954.
9. Decretul nr. 224/1990 pentru ratificarea protocoalelor adiționale I și II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 68 – 69 din 14 mai 1990.
10. Legea nr. 139/1995 a Societății Naționale de Cruce Roșie din România, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 303 din 30 decembrie 1995.
11. Decizia primului-ministru nr. 298/2007 privind aprobarea Strategiei naționale a României de aplicare a dreptului internațional umanitar, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 871 din 20 decembrie 2007.
12. Legea nr. 111/2002 pentru ratificarea Statutului Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 211 din 28 martie 2002.
13. Legea nr. 159/1998 privind cooperarea autorităților române cu Tribunalul Internațional pentru urmărirea persoanelor presupuse a fi responsabile de grave violări ale dreptului internațional umanitar, comise pe teritoriul fostei Iugoslavii începând cu anul 1991, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 283 din 31 iulie 1998.

14. Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 594 din 01 iulie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

III. Tratatе și cursuri de drept penal elaborate de autori români:

1. Boroі Al., *Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2006.
2. Boroі Al., Nistoreanu Ghe., *Drept penal. Partea specială*, Ed. All Beck, București, 2005.
3. Dobrinou V., Conea N., *Drept penal. Partea specială*. Vol. II, Ed. Lumina Lex, București, 2002.
4. Dobrinou V., Brânză W., *Drept penal. Partea generală*, Ed. Lumina Lex, București, 2003.
5. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., Fodor I., Iliescu N., Bulai C., Stănoiu R., Roșca V., *Explicații teoretice ale Codului penal român – Partea specială*, vol. III, Ed. Academiei, București, 1972.
6. Dongoroz V. și colectiv, *Modificările aduse Codului penal și Codului de procedură penală prin actele normative din anii 1956 – 1960*, Ed. Academiei, București, 1962.
7. Hotca Mihai Adrian, *Codul penal. Comentarii și explicații.*, Ed. C.H. Beck, București, 2007.
8. Hotca Mihai Adrian, *Noul Cod penal. Codul penal anterior*, Ed. Hamangiu, București, 2009.
9. Loghin O., Toader T, *Drept penal partea specială*, Ediția a III-a revăzută și adăugată, Casa de Editură „Șansa”, București, 1997.
10. Toader Tudorel, *Drept penal român. Partea Specială*, Ediția a 3-a revizuită și actualizată, Ed. Hamangiu, 2008.
11. Mitrache Constantin, *Drept penal român. Partea generală*, Casa de editură și presă, 1999.

IV. Lucrări de specialitate elaborate de autori români:

1. Anghel I., Anghel V., *Răspunderea în dreptul internațional*, Ed. Lumina Lex, București, 1998.
2. Aureșcu Bogdan, *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*, Ed. All Beck, București, 2005.
3. Barbăneagră Alexei, *Infrațiunile contra păcii și securității omenirii*, Chișinău, 2005.
4. Bădescu Valentin-Stelian, *Umanizarea dreptului umanitar*, Ed. C.H. Beck, București, 2007.
5. Bolintineanu Al., Năstase A., Aureșcu B., *Drept internațional contemporan*, Ed. All Beck, București, 2000,
6. Buergenthal Thomas, Renate Weber, *Dreptul internațional al drepturilor omului*, Editura All, București, 1996,
7. Cloșcă Ionel, Suceavă Ion, *Tratat de drept internațional umanitar*, Asociația Română de Drept Umanitar, București, 2000.
8. Cloșcă Ionel, Suceavă Ion, *Dreptul internațional umanitar*, București, 1992.
9. Cloșcă Ionel, Suceavă Ion, *Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate*, Casa de editură și presă Șansa SRL, București, 1993.
10. Cloșcă Ionel, Suceavă Ion, *Dreptul internațional și interzicerea armelor de nimicire în masă*, Ed. Militară, București, 1988.

11. Cloșcă Ionel, Suceavă Ion, Gabriel Oprea, *Dreptul internațional umanitar: instrumente juridice internaționale*, Ed. R.A. Monitorul Oficial, București, 2003.
12. Cloșcă Ionel, *Protocoloalele adiționale la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 cu privire la protecția victimelor de război*, Ed. Militară , București, 1992.
13. Crețu Vasile, *Drept internațional penal*, Ed. Societății Tempus România, București, 1996.
14. Diaconescu Ghe., *Genocidul*, Ed. Militară, București, 1991.
15. Diaconu Dumitru, *Curtea penală internațională. Istorie și realitate*, Ed. All Beck, 1999.
16. Dașcovici Nicolae, *Războiul, neutralitatea și mijloacele de constrângere dintre state*, Institutul de arte Grafice, N.V. Ștefaniu, București, 1934.
17. Dragoman Ion, Claudia Militaru, *7 studii de drept internațional umanitar*, Ed. Lumina Lex, București, 2003.
18. Dragoman Ion, *Drepturile omului în forțele armate. Buna guvernare*, Ed. C.H. Beck, București, 2006.
19. Dumitru Mazilu, *Drept internațional public*, Ed. Lumina Lex, București, 2005.
20. Dumitru Mazilu, *Dreptul păcii. Tratat*. Ed. All Beck, București, 1998.
21. Dumitru Mazilu, *Tratat privind dreptul păcii*, Ed. Lumina Lex, București, 2006.
22. Grigore Geamănu, *Drept internațional penal și infracțiuni internaționale*, Ed. Academiei Romîne, 1977.
23. Luncan, V. Duculescu, *Drepturile omului – studiu introductiv, culegere de documente internaționale și acte normative de drept intern*, Ed. Lumina Lex, București, 1993.
24. Lupulescu Nicolae, *Drept umanitar*, Ed. C.H. Beck, București, 2009
25. Miga-Besteliu Raluca, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All Beck, București, 2003.
26. Năstase A., Aurescu B., Gâlea I., *Drept internațional contemporan*, Ed. Universul juridic, București, 2007.
27. Onica-Jarka Beatrice, *Jurisdicția internațională penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2006
28. Popa V.V., L. Vâtcă, *Drepturile omului*, Ed. All Beck, București, 2005,
29. Popescu D., Năstase A., Coman F., *Drept internațional public*, Ed. Șansa SRL, 1994.
30. Preda-Mătășaru Aurel, *Tratat de drept internațional public*, Ed. Lumina Lex, București, 2007
31. Purdă Nicolae, *Drept internațional umanitar*, Ed. Lumina Lex, București, 2004.
32. Purdă Nicolae, Diaconu Nicoleta, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2007
33. Scăunaș Stelian, *Drept internațional public*, Ed. All Beck, București, 2002.
34. Scăunaș Stelian, *Răspunderea internațională pentru violarea dreptului umanitar*, Ed. All Beck, București, 2002.
35. Selejan-Guțan Bianca, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Ed. C.H. Beck, București, 2006.
36. Teodorescu Mircea-Adrian, *Dreptul internațional umanitar în forțele armate ale României în pragul mileniului III*, Ed. Lumina Lex, București, 2002.
37. Trebici Vladimir, *Genocid și demografie*, Ed. Humanitas, 1991.
38. Zidaru P., *Tribunalele militare*, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 313.

V. Lucrări de specialitate elaborate de autori străini:

1. Alain Pellet, *Răspunderea statului și răspunderea penală individuală în dreptul internațional*, Revista Română de Drept Internațional, nr. 4 ianuarie-iunie 2007, C.H. Beck, 2007.
2. Bassiouni Cherif M., *International criminal law*, Transnational Publishers, Inc. 1999.
3. Bassiouni Cherif M., *Draft Statute International Criminal Tribunal*, Association Internationale de droit penal, Eres, 1992.
4. Bassiouni Cherif M., *Draft Statute International Tribunal*, Association Internationale de droit penal, Eres, 1992.
5. Cassese A., *International Law*, Oxford University, 2002.
6. Cassese A., *International Criminal Law*, Oxford University Press, 2003.
7. D.O'Donnell, *Tendențe actuale în aplicarea dreptului umanitar prin mecanismele Națiunilor Unite pentru drepturile omului, Studii și cercetări juridice*, vol. II, Ed. Semne 94, București, 1999.
8. Eibl-Eibesfeldt Irenaus, *Agresivitatea umană*, Ed. Trei, 2009.
9. Eric David, *Principes de droit des conflits armes*, Bruzlant, Bruxelles, 1994
10. Franciose Bory, *Geneza și dezvoltarea dreptului internațional umanitar*, Geneva, 1982.
11. Gasser Hans-Peter, *International humanitarian law*, Paul Haupt Publishers, Viena, 1993.
12. Gomien Donna, *Short guide to the European Convention on Human Rights*, Council of Europe, 1995.
13. K. Ambos, Internationales Strafrecht. Strafanwendungsrecht. Volkerstrafrecht. Europaisches strafrecht, Ed. C.H. Beck, Munchen, 2006.
14. Karl von Clausewitz, *Despre război*, Ed. Militară, București, 1982.
15. Leo Kuper, *Genocide. Its Political Use in the Twentieth Century*, New York, Penguin Books, 1981
16. Lemkin Raphael, *Axis rule in Occupied Europe*, Law of Occupation. Analzsis of Governement, Proposals for redress, Washington, Carnegie Endowment for International Peace Division of International Law, 1944
17. Louis Rene-Beres, *Genocide and Genocide like crimes*, International criminal law, Transnational Publishers Inc. Dobbs Ferry, New York, 1986.
18. N. Q. Dinh, A. Pellet, P. Daillier, *Droit international public*, Paris, 1987
19. Pictet J., *Developpement et principes du droit international humanitaire*, Ed. A.Pedone, Paris, 1983, p. 73.
20. Roger W. Smith, *State Power and Genocidal Intent: On the Uses of Power on Genocidal Intend*, in Chorbajian, Levon.
21. Yehuda Bauer, *Comparison of Genocides*, in Cjorbajian, Levon.
22. May Larry, *Crimes against Humanity. A Normative Account.*, Cambridge University Press, 2005.
23. Maupas Stephanie, *L'essentiel de la justice penale internationale*, Gualino editeur, Paris, 2007.
24. Salvatore Zappala, *La justice penale internationale*, Montchrestien, 2007.
25. Schabas William A., *Genocide in international law*, Cambridge University Press, 2000.
26. Schabas William A., *An Introduction to the International Criminal Court*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
27. Schabas William A., *The UN International Criminal Tribunals*, Cambridge University Press, 2006.

28. Sudre F. *Droit international et europeen des droits de l'homme*, Paris, PUF, 1999.

VI. Studii și articole:

1. Alain Pellet, *Răspunderea statului și răspunderea penală individuală în dreptul internațional*, Revista Română de Drept Internațional nr. 4/2007, Ed. C.H. Beck, 2007.
2. Cloșcă Ionel, *Conflictele armate și dezintegrarea statelor*, RRDU, nr. 4 (14)/1996, p. 9.
3. Herfried Munkler, *Les guerres du XXI siecle*, RICR, March, 2003, vol. 85, no. 849.
4. T. Ferraro, *Dreptul internațional umanitar în Politica Externa și de Securitate Comună a Uniunii Europene*, R.R.D.U. nr. 3/2002.
5. Gasser Hans-Peter, *Un minimum d'humanite dans les situations de troubles et tension internes: proposition d'un Code de conduite*, „RECR”, Janvier-Fevrier, 1988.
6. Gentimir Alina, *Genocidul, infracțiune cu caracter internațional*, Noua Revistă de Drepturile Omului, Ed. C.H. Beck, nr. 1, ianuarie-martie 2007.
7. Meron Th., *The umanization of humanitarian law*, American Journal of International Law, vol. 94, nr. 2, 2000.
8. Niță Irina, *Hotărârea Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie în cazul privind Momcilo Krajisnik*, Revista Română de Drept Internațional, nr. 4/2007, Ed. C.H. Beck, 2007.
9. Nițu Daniel, *O privire asupra infracțiunilor prevăzute de Statutul Curții Penale Internaționale*, Caiete de Drept Penal, nr. 3, iulie - septembrie 2008.
10. Yves Sandoz, *Lutte contre le terrorisme et droit international: risques et opportunités*, Revue Suisse de Droit Europeen, 3/2002.
11. S.R. Luder, *The legal nature of the International Criminal Court and emergence of supranational elements in international criminal justice*, IRRC, martie 2002, vol. 84, no. 845.
12. Sohn L., *The new international law: Protection of the Rights of individuals rather than states*, American University Law Review, vol.32, 1982,

VII. Surse internet:

<http://www.un.org/>
<http://www.onuinfo.ro/>
http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/l_15020030618en00670069.pdf
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/250/53/PDF/N0925053.pdf?OpenElement>
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/281/46/IMG/NR028146.pdf?OpenElement>
<http://www.icj-cij.org/>
<http://www.icrc.org/>
<http://www.crucearosie.ro/>
<http://www.just.ro/>
<http://www.icty.org/>
<http://www.ictr.org>
<http://www.icc-cpi.int/>
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/46/IMG/NR003346.pdf?OpenElement>
<http://www.icc-cpi.int/Menu/ICC/Legal+Texts+and+Tools/Official+Journal/Elements+of+Crimes.htm>